

Sharon Favaro - Lisa Rose Wiles - Darren Sweeper: A könyvtár jön az olvasóhoz - Könyvtári kutatási segédanyagok újraértelmezése

A feladat

A közelmúltban megújult a Seaton Hall Katolikus Egyetem könyvtárának arculata az interneten. A múlt évben az egyetemi webfejlesztő munkacsoport a teljes egyetemi honlap átalakítása mellett döntött. Az új honlap egy webes tartalomkezelő rendszeren (web content management system) alapul, és a fejlesztés révén szóba jött a könyvtári oldalak migrációja. Ez arra készítetett bennünket, hogy szembenézzünk a könyvtár honlapjának régóta ismeretes fogyatékoságaival. Az előkészületek közepette újra át kellett gondolnunk, milyen legyen a honlap szerkezete, hogyan szoktunk egyes munkafolyamatokat végezni, és főleg, hogyan tudnánk még jobban megfelelni az egyetemi olvasóközönség igényeinek. A webes fejlesztőkkel együttműködve különféle megoldásokkal kísérleteztünk, hogy az elvárásoknak leginkább megfelelő módon kínáljuk a könyvtárral kapcsolatos információkat. Eközben a web 2.0-ás technológiai újdonságokat szem előtt tartva, új alkalmazásokat kerestünk, amelyek a könyvtári tartalmakat olvasóinkhoz eljuttatják. Szükségünk volt megbízható oktatási segédanyagokra is, amelyeket a honlap fejlesztése közben is használhattunk a könyvtári személyzet képzésére. A meglévő honlapon a kutatási és témaspecifikus tartalom nem egy helyen szerepel, és gyakran nehezen megtalálható vagy elérhető. Az olvasó több oldalon is lát a témájára vonatkozó információt (például adatbázisok, elektronikus folyóiratok, nyomtatott anyagok, levéltári és szabadon hozzáférhető anyagok), de nincs olyan oldal, amely minden forrást összegezze téma szerinti bontásban. Az olvasók előtt nem ismeretes, hogy a könyvtár milyen sok forrással rendelkezik. A források a leghatékonyabb felhasználási módja sem feltétlenül egyértelmű. Terveink közt szerepelt még az olvasói szolgáltatások propagálása, mint például az online tájékoztatás, az információs írástudást fejlesztő online programok, a RefWorks hivatkozás-kezelő szoftver alkalmazás és hasonló népszerűsítése. Olyan megoldást kerestünk, amelynek segítségével a könyvtárosok nemcsak fejleszteni és szerkeszteni tudják a szakterületüknek megfelelő tartalmakat, hanem amely egyúttal segíti a diákokat, oktatókat és az egyetemi közösség minden tagját abban, hogy könnyen megtalálják az éppen szükséges információt. Ugyancsak felmerült az igény arra, hogy a könyvtár az egyetemen használatos Blackboard online oktatási rendszeren keresztül is elérhető legyen. Összefoglalva, az egyetemi oktatás, tanulás és kutatás elősegítésére olyan alkalmazást kellett találnunk, amely a könyvtári források és szolgáltatások hatékony használatát biztosítja, támogatja és népszerűsíti.

A nagy felfedezés: Libguides

Az új honlap tervezése előtt alaposabban szemügyre vettük más egyetemek könyvtárainak oldalait. A legszembetűnőbb tendencia a testreszabott web 2.0 tematikus kutatási útmutatók (subject research guides) terjedése volt. A Libguides szoftveralkalmazást a Springshare nevű cég jegyzi (www.springshare.com). Cikkünk írásakor 570 könyvtár 9400 könyvtárosa használja világszerte. A leírás szerint a Libguides lehetővé teszi, hogy a könyvtáros vonzó multimédia-tartalmat szerkesszen, tudást és információt közvetítsen, kapcsolatot tartson az olvasókkal és a könyvtár forrásait népszerűsítse a közösség számára. Eszköztárában helyet kap a címkézés, az RSS hírszolgáltatás, a közösségi könyvjelzők használata, közvélemény-kutatások, sablonok, statisztikai adatok a használatról, testreszabás, chat és sok

egyéb. A Libguides úgynevezett kihelyezett szolgáltatás, ahol a központi szerver nem az intézménynél van. A könyvtáros közvetlenül az alkalmazást használja bármilyen különleges technológiai szakismeret nélkül.

Úgy sejtettük, hogy a Libguides egy sor problémánkat képes lesz megoldani. Időközben egyre nyilvánvalóbbá vált számunkra az is, hogy az egyetemi honlap egységesített megjelenési formája nem lesz képes a könyvtári funkciókat figyelembe venni. Terveink szerint a Libguides nemcsak a téma szerinti kutatási útmutatók fejlesztésében és szervezésében segít, hanem további könyvtári és oktatási tartalmak közvetítését is lehetővé teszi majd, amelyekre az új egyetemi honlap minden bizonnyal nem alkalmas.

Miért kell újraírni a kutatási útmutatókat?

Miközben régi oldalainkat értékeltük, számos problémát fedeztünk fel a jelenlegi kutatási útmutatóinkban. Először is, az olvasók alig használják őket. Részben azért, mert elég nehézkes rájuk lelteni a honlapon, és sehol nem népszerűsítettük őket. Részben pedig jelentős részük elavult, és nem tükrözi a mostani tantárgyakat, témákat és feladatokat. Úgy gondoltuk, ebben a formában nem szolgálják az egyetemi olvasók információs és kutatási szükségleteit. Miután hetekig böngészünk más könyvtárak honlapjait, arra az elhatározásra jutottunk, hogy hasznosabb, ha új kutatási útmutatók összeállításán gondolkodunk. Hasonlóan a régiekhez, ezek is egy-egy szakterületre specializálódnak, de jobban kötődnek a tantárgyakhoz és témáikhoz. Ezután kikértük az oktatók véleményét, hogy milyen tartalmakat szeretnének látni a segédanyagokban. Hosszas vita után abban egyeztünk meg, hogy a régi segédanyagok jó kiindulópontot szolgálnak az újak összeállításához.

Próbálkozások a Libguides alkalmazással

A sok más könyvtár Libguides kutatási útmutatójának megtekintése után ideiglenesen regisztráltunk a Springshare-nél. A próbaidő alatt két különböző szintű számítástechnikai jártassággal rendelkező kolléga fogott hozzá az első két kutatási útmutató összeállításához. Mindketten könnyedén megoldották a feladatot, létrehozták az oldalakat, tele változatos tartalommal és linkekkel, mindössze néhány órányi gyakorlás után. Világossá vált, hogy a Libguides bármilyen szintű készségekkel rendelkező felhasználó számára lehetővé teszi, hogy a maga oldalait elkészítse, akár a beépített sablonok használatával, akár egyéni megjelenési forma kialakításának segítségével. Az alkalmazás egyszerűen testre szabható, az oldal stílusát, színeit, betűtípusait, vagyis teljes külsejét magunk állíthatjuk be. A szerkesztés és módosítás sem bonyolult. A felhasználók jogosultsága lehet adminisztrátor és alkotó (fontosnak tartottuk, hogy különböző szintek legyenek). Minden könyvtáros közvetlen hozzáférési jogot kap, fejlesztheti, szerkesztheti és napra készen tarthatja az oldalon megjelenő tartalmakat. További lényeges elemek a web 2.0 technológia alkalmazása, és az egyes szakterületeknek megfelelően testre szabott portálok kialakításának lehetősége. Az egyszerű használat mellett az ár volt az egyik legmeghatározóbb tényező döntésünkben. Más könyvtárakhoz hasonlóan mi is pénzügyi nehézségekkel küzdünk, de ezt a terméket megfizethetőnek találtuk.

Mielőtt megvásároltuk a szoftvert, úgy gondoltuk, projektünk célkitűzéseit érdemes hivatalos formában is megfogalmazni. Hosszas tanácskozás után a következőkben állapodtunk meg:

1. Az információs források ismertségének és kihasználtságának javítása.
2. Az egyes szaktanszékek számára testreszabott kutatási portálok kialakítása.
3. Felhasználóbarát tematikus kutatási útmutatók összeállítása web 2.0 elemek alkalmazásával (a végső cél az interaktív környezet).

4. Releváns információ közvetítése (főleg az újabb forrásokról) gyorsan az érdekelt olvasók számára tetszetős kivitelben.
5. A diákok információkeresési készségeinek fejlesztése.
6. Az oktatók és diákok tudományos tevékenységének központba állítása.
7. A felhasználásra javasolt információs források kiterjesztése nyomtatott, elektronikus és levéltári anyagokra.

A hosszabb távú célok között szerepel a tantárgyspecifikus segédletek összeállítása az oktatókkal együttműködve, és segédanyagok integrálása a Blackboard platformon a távoktatási formában tanított tárgyakhoz, amelyek megbízható információs forrásként szolgálnak a diákok számára.

Az első lépések

Első lelkesedésünkben külön oldalt szándékoztunk létrehozni minden tantárgy és óra számára. A másik kérdés az volt, hogy külön kezeljük-e az elsőéveseket, a négyéves programban résztvevőket és a mester fokozatot szerezni kívánó diákokat mint célközönséget. A könyvtár honlapjának megújításának folyamán úgy döntöttünk, hogy az lesz a legcélszerűbb, ha a tanszékekkel szoros kapcsolatot tartó könyvtáros szakterületének megfelelően alakítjuk ki a kutatási útmutatókat. Így minden szaktárgy és téma az adott szakterület oldalához kapcsolódhat, és az egyes órákra lebontott segédletek kérdésére majd a későbbiekre visszatérhetünk. Tanulmányoztuk, hogy más egyetemek hogyan oldották meg ezeket. Arra a megállapításra jutottunk, hogy a leglényegesebb az egységes külső megjelenés. Ehhez egy sablont terveztünk, amelyen az alapvető funkciók a különböző füleken jelennek meg. Minden könyvtáros aztán további füleket, illetve funkciókat adhat a sablonhoz, és az adott szakterületnek megfelelően egészítheti ki a kutatási útmutatót.

Együtt az oktatókkal

Véleményünk szerint az oktatók és kutatók érdeklődésének felkeltése, bizalmuk elnyerése a Libguides projekt fontos eleme. Az első oldalak összeállításához a Kémia Tanszék tünt a legkézenfekvőbb megoldásnak, mivel ez a csoport kiváló partnerként működött együtt a könyvtárossal az új könyvek rendelésekben WorldCat listákról. Az OCLC által működtetett, web 2.0-ás elemeket is hordozó katalógus egyik eszköze a Libguides-hoz hasonló eszközök segítségével könyvlistákat generál, a funkciók megjelenítése informatív, tetszetős, látványos és könnyen kivitelezhető.

A Kémia Tanszék oktatóinak általában kevés ideje jut a könyvtárra, viszont szeretnének gyorsan hozzáférni a legújabb nyomtatott és elektronikus kiadványokhoz. A Libguides ötlete nagyon tetszett nekik, különösen az a tény, hogy az oldalak tartalmát oktatási és kutatási igényeikhez tudjuk igazítani. Az új könyvek érkezéséről szóló értesítés különösen nagy tetszést aratott. Azzal próbáltunk érvelni, hogy ha ők nem tudnak átjönni a könyvtárba, a Libguides házhoz viszi a könyvtár szolgáltatásait.

Amikor a Kémia Libguide mintapéldánya elkészült, a kémiai szakkönyvtáros megmutatta az oldalt a tanszékvezetőnek. A nem teljesen végleges állapot és viszonylag kevés tartalom ellenére a fogadtatás pozitív volt. Különösen vonzónak találta az azonnali frissítés lehetőségét, vagyis hogy az oldal naprakészen tartható, beleértve képek feltöltését is. Az előző gyakorlat szerint, ha valamilyen eseményről vagy egy oktató legújabb közleményéről a tanszék hírt szeretett volna adni az egyetemi honlapon, először mindenfélet ki hozzá kellett

tölteni, és akkor is csak jelentős késéssel került fel az információ. Nagyon tetszett neki a "Writing & Citing" fül (kb. Írás és hivatkozás), és javasolta, hogy tegyünk egy linket a legújabb ACS Style Guide-hoz is (az Amerikai Kémia Társaság szerzőknek és szerkesztőknek szóló útmutatója). Tapasztalatai szerint az anyaggyűjtés mellett a diákok legnagyobb problémája a fogalmazás és a szabályszerű irodalomjegyzék készítése.

Hogyan tovább?

A következő lépés további szakmai kutatási útmutatók összeállítása. Az oktatóktól, diákoktól és könyvtárosoktól kapott értékelésekből derül majd ki, hogy valóban sikerült-e megvalósítani, amit eredetileg terveztünk. Jelenleg egy összetett értékelési rendszer kialakításán dolgozunk, amelynek legfőbb részei az adatbázisok használatáról regisztrált statisztikai adatok összehasonlítása és különféle felmérések értékelése. Reményeink szerint a rendszer nemcsak a megnövekedett könyvtárhasználatról szolgáltat majd adatokat, hanem lehetőségünk nyílik felismerni az igényt további hasznos szolgáltatásokra. Leginkább arra vagyunk kíváncsiak, sikerül-e az egyetemi közösség információs igényeit kielégíteni, illetve hogyan tudnánk még jobban megfelelni az elvárásoknak.

FÜGGELÉK

Javasolt Libguides oktatás könyvtárosok számára

Első alkalom

Az első rész általános bevezetés a Libguides használatába demo film és példák bemutatásával.

- Más könyvtárak Libguides oldalai.
- A Libguides közösség bemutatása, az alkalmazást használó könyvtárak listája.
- A sablon kötelező elemeinek meghatározása.

Feladat a következő alkalomra: a jelenlegi honlap értékelése, további adatok gyűjtése az új libguide-hoz.

Második alkalom

Az oktatás előtt: minden résztvevő felhasználónevet kap,

- A résztvevők saját laptopot hoznak,
- A Libguide használatának bemutatása,
- Bejelentkezés, felhasználói jogok, profil létrehozása,
- Új guide létrehozása, sablonról, szerkesztés,
- Fülek létrehozása, szerkesztése, helyének változtatása,
- Szövegdobozok létrehozása, szöveg beillesztése, sorrend változtatása,
- Új szöveg létrehozása.

Harmadik alkalom

- Ismétlés az előzőekből, ha igény van rá,
- Az egyes libguide-ok megtekintése: vetítsünk ki a könyvtárosok által készített oldalakat, közösen beszéljük meg a látottakat,
- Új készségek elsajátítása, pl. widgets, chat.